

Nr 93.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m.; given Stockholms slott den 19 februari 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att för beredande av bidrag i huvudsaklig överensstämmelse med de av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta grunder till odlingsföretag å fastmarksjord, myr- och torvjord samt sidlänta ängsmarker ävensom till förbättrande av betes- och ängsmarker anvisa under nionde huvudtiteln

<i>dels</i> å tilläggsstat för år 1918 ett reservations-	
anslag av	kronor 8,800,000,
<i>dels ock</i> å extra stat för år 1919 ett reservations-	
anslag av	» 7,350,000;

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott, och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19
februari 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
              SCHOTTE,
              PETRÉN,
              NILSON,
              LÖFGREN,
              friherre PALMSTIERNA,
              RYDÉN,
              UNDÉN,
              THORSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson anförde:

Såsom jag under nästföregående punkt erinrat täcktes Kungl. Maj:t den 7 december 1917 bemyndiga mig att tillkalla högst nio sakkunniga personer för att skyndsamt verkställa utredning och avgiva förslag angående de åtgärder, som från statens sida borde vidtagas för främjande av jordbrukets och dess binäringars produktion, särskilt under skördeåret 1918, samt vad med denna fråga ägde sammanhang, varefter jag samma dag för detta ändamål tillkallade ledamoten av folkhushållningskommissionen professorn Nils Hansson, vice ordföranden i samma kommission, rådmannen Knut Dahlberg, professorn Carl Filip Gunnar Andersson, godsägaren Nils Kleen, direktören Johan Gustaf J:son Leufvén, fabriksdisponenten Per Andersson, ledamöterna av riksdagens andra kammare Johan Rehn och Per Henning Sjöblom samt landstingsmannen P. Stensson i Fleninge.

Vid anmälan den 14 januari 1918 av de anslagsfrågor, som beröra tilläggsstaten för innevarande år, anförde jag under punkten 35, att vissa förslag torde inom kort vara att förvänta från nämnda sakkunniga och att medel borde finnas beräknade å budgeten för genomförande av de åtgärder, som med anledning härav kunde bliva beslutade. För detta ändamål och med anledning av en av lantbruksstyrelsen gjord framställning om anvisande av 3 miljoner kronor till räntefria lån för tillhandahållande av förädlade utsäden ansåg jag ett förslagsanslag av 5 miljoner kronor böra beräknas, men anförde tillika, att chefen för finansdepartementet meddelat mig, att, därest med anledning av blivande förslag från bemälda sakkunniga större anslag skulle finnas böra föreslås, budgeten icke torde lägga hinder i vägen därför.

Nu hava bemälda sakkunniga — vilka allmänligen benämnas produktionskommittén — i en till mig ställd skrivelse den 9 februari 1918 anført följande:

Produktions-
kommittén.

»Bland de utvägar, som erbjuda sig att inom en snar framtid ernå ökad livsmedelsproduktion, intager odlingsarbetets främjande en mycket betydelsefull plats. I betraktande komma härvid i främsta rummet odlingsföretag å såväl fastmarksjord som å godartad mera förmultnad myr- och torvjord, vidare torrläggning (avdikning, ev. invallning) av sidlänta ängsmarker samt förbättring av betes- och ängsmarker.

För att odlingsföretag skola komma till stånd i önskvärd omfattning är det nödvändigt, att staten träder emellan för stödjande och uppmuntrande av det enskilda initiativet. De anstalter, som staten redan träffat genom inrättande av särskilda odlingslånefonder, komma härvid icke närmast i betraktande, om också mycket kunde vinnas genom att fonderna utökades och lånen gjordes räntefria. Ifrågasätts kan även, om icke lånesökanden bör lämnas frihet att i stället för borgen, som ofta är svår att anskaffa, ställa annan säkerhet.

Erfarenheten från statens verksamhet för höjande av det mindre jordbruket har emellertid visat, att den största odlingshågen skapas genom att staten lämnar direkta bidrag genom *premier* eller *premielån*. Allt sedan år 1901 har riksdagen anvisat medel till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket. Dessa medel äro bland annat avsedda att utgå såsom premielån samt såsom premier för mindre odlingsföretag. Premielånen utdelas för verkställande av visst förbättringsarbete, vanligen för anordningar för gödselvård, såsom cementeringar i ladugårdsbyggnader och gödselstäder men även, ehuru i mindre omfattning, nybyggnader, dikningsarbeten och andra förbättringar. Premielånet anses vara guldet, om det avsedda förbättringsarbetet blivit inom föreskriven tid utfört på tillfredsställande sätt, men skall eljest återbetalas. Det belopp, som utgår av statsmedel, får uppgå till hälften av den beräknade kostnaden för företaget, dock ej över 75 kronor. I proposition till innevarande års riksdag har emellertid föreslagits, att maximibeloppet på grund av prisstegringen å material av alla slag höjes till 150 kronor att gälla redan vid innevarande års premieringar, varjämte i samband härmed och även för att möjlig-

göra utdelning av ett större antal lån än hittills föreslås en betydande ökning av anslagsbeloppet.

Odlingspremierna utgå med högst 150 kronor, dock ej över hälften av odlingskostnaden samt endast till dem, som före odling hade högst 6 hektar åker eller odlad äng. Med hänsyn till vikten av att så stora arealer till odling lämplig jord som möjligt bliva lagda under plog och bidra att framalstra näringsmedel för människor och djur föreslås i innevarande års statsverksproposition, att odlingspremiernas maximibelopp höjes till 250 kronor och att kretsen av de jordbrukare, som må kunna erhålla dylik premie, utsträcker till dem, som förut haft högst 10 hektar åker eller odlad äng.

Det nu rådande kritiska läget för vår folkförsörjning anser emellertid kommittén böra mana till att *ytterligare betydligt utveckla* denna verksamhet och låta densamma komma även andra än mindre jordbrukare till godo. En grundläggande princip för en sådan utvidgad premieringsverksamhet bör vara, att bidraget står i visst förhållande till den på odlingsarbetet nedlagda kostnaden, om också beloppet fastställs efter skilda grunder, beroende på odlingsarbetets art, den tid, inom vilken detsamma utföres m. m. Med hänsyn till svårigheterna att i särskilda fall bedöma storleken av denna kostnad och öva kontroll över en riktig uppskattning därav kunde visserligen ifrågasättas att bestämma bidraget till ett bestämt belopp per hektar, varvid kunde antagas, att odlingskostnaderna i det hela ställde sig lika å olika jordnaturer, så att exempelvis de speciella kostnaderna för vattenavledning å mera sidlänt mark motsvarades av större kostnad för stensprängning och stubbrytning å höglänt mark. Härvid skulle dock näppeligen kunna undvikas, att i många enskilda fall den verkliga odlingskostnaden komme att avsevärt under- eller överstiga den genomsnittskostnad, som måste läggas till grund för bestämmandet av statsbidragets storlek. Som följd härav skulle de odlingsföretag, som krävde den minsta kostnaden, bliva oskäligt gynnade på andra företags bekostnad och syftet med statshjälpen kunde komma att förryckas, i det att företag, som även med ringare bidrag än det fastställda kunnat komma till stånd, lade beslag å medel, som vid en mera rättvis fördelning kunnat användas för vinnandet av ytterligare nyodling.

Den närmaste tillsynen över de odlingsföretag, till vilka staten enligt detta förslag skulle lämna bidrag, synes böra tillkomma de odlingsnämnder, om vilkas tillsättande inom varje landskommun kommittén samtidigt härmed framställer förslag. I första hand bör nämnden härvid hava till uppgift att rådföra sig med jordbrukare angående möjligheterna att utföra mindre odlingsföretag av här ifrågasvarande beskaffenhet. Förefinnes lämplig mark för dylik odling och åstundas bidrag för arbetets utförande, förrättas syn å platsen av odlingsnämnden eller lämplig person, som nämnden därtill förordnar. I fall av behov bör nämnden kunna påkalla hjälp av fackkunnig person (jordbrukskonsulent, lantbruksingenjör, vandringsrättare eller annan lämplig person), som därtill förordnas av det odlingsråd, om vars tillsättande inom varje hushållningssällskapsområde kommittén likaledes framställer förslag. Vid förenämnda förrättning uppgöras beskrivning och kostnadsberäkning med anlitande av ett kortfattat frågeformulär, som med ledning av de uppgifter, vederbörande odlare lämnar, ifylles av nämndens ombud vid besiktningen. A formuläret — — — bör meddelas uppgift om odlingsföretagets läge, jordmänen, beskaffenheten av de arbeten, som erfordras, antalet nödiga dagsverken o. s. v.

I de fall, då odlingsföretaget endast är av ringa omfattning och det sökta statsbidraget uppgår till ett maximibelopp av 200 kronor, synes det böra tillkomma nämnden att fatta beslut om bidrags beviljande. Härom bör dock nämnden omedelbart göra anmälan hos odlingsrådet med bifogande av den enligt nyss omförmälda frågeformulär upprättade beskrivningen och kostnadsberäkningen. Överstiger det sökta statsbidraget 200 kronor, bör det tillkomma odlingsrådet att fatta beslut om bidrags beviljande med ledning av ingiven plan och kostnadsberäkning samt vederbörande odlingsnämnds utlåtande i ärendet. Rådets beslut bör vara delgivet den sökande inom viss kort tid efter det handlingarna inkommit.

Bidraget bör kunna utbetalas till odlaren intill två tredjedelar av beloppet redan under arbetets fortgång och i mån av nedlagda odlingskostnader, utan att säkerhet därför behöver ställas. Återstående tredjedel av bidraget utbetalas efter det hela arbetet utförts och slutligt avsynats på sätt, som odlingsrådet närmare bestämmer. Befinnes det därvid, att odlingsarbetet icke blivit inom föreskriven tid utfört på tillfredsställande sätt, bör det sålunda återstående kunna innehållas. Därjämte bör det tillkomma odlingsrådet att när som helst låta verkställa inspektion av odlingsföretaget för utrönande av, om företaget planlagts efter lämpliga grunder och bedrivs i enlighet med det uppgjorda förslaget samt att i fall av behov meddela rättelse.

Vad först beträffar *odlingsföretag å fastmarksjord och å myr- eller torvjord* ävensom *torrläggning av sidlänta ängsmarker* erbjuda sig stora möjligheter för en ökad odling redan under innevarande år i både södra och mellersta Sverige samt även i Norrland, där i synnerhet å sankmarker å kalkrik grund stora vidder skulle kunna vinnas genom ett på lämpligt sätt lämnat understöd till mindre odlingar i stort antal. Däremot komma i detta sammanhang icke i betraktande större vattenavledningsföretag och därav beroende odlingar, för vilkas utförande krävas större besvär och kostnader och för vilkas understöd finnas att tillgå de inrättade odlingslånefonderna samt avdkningsanslagen.

Bidrag bör lämnas icke blott för odling av mark, som kan besås under år 1918, utan även för mark, som uppodlas och besås under tiden till och med våren 1921, detta på den grund att det ej torde kunna förutsättas, att nu rådande svåra förhållanden äro i väsentlig mån avlägsnade inom nämnda tid. Med hänsyn till den relativa storleken av nu utgående odlingspremier för mindre jordbruk samt önskvärdheten av att, så långt möjligt, sådan odling understödjes, som kan bidra till ökad produktion redan under innevarande år, synes bidraget lämpligen kunna bestämmas till högst 60 procent av godkända kostnader för odling av mark, som besås under våren 1918 med säd till mogen skörd eller med potatis, högst 50 procent för odling, som besås under hösten 1918 eller våren 1919, högst 40 procent för odling, som besås under hösten 1919 eller våren 1920, samt högst 30 procent för odling, som besås under hösten 1920 eller senast våren 1921. Bidraget synes även böra komma nyodlingar tillgodo, vilka påbörjats före det bestämmelser härom utfärdats och trätt i kraft, dock icke före den 10 februari 1918.

Därjämte bör bestämmas ett absolut maximum för bidragets storlek per arealenhet, vilket maximum efter en högsta odlingskostnad av 500 kronor per hektar synes kunna sättas till resp. 300, 250, 200 och 150 kronor per hektar för odling, som avslutas under var och en av nyssnämnda odlingsperioder.

Däremot bör icke bestämmas någon maximigräns med avseende å storleken av den jordbruksegendom, som kommer i åtnjutande av odlingsbidrag.

Vad beträffar sammanlagda storleken av den mark, som kan beräknas bliva uppodlad, erhålles en ledning för bedömandet härav ur den officiella statistiken. På grundval av de verkställda statistiska lokalundersökningarna kan omfattningen av de under senare år utförda nyodlingarna beräknas till cirka 10,000 hektar per år. Under förutsättning att samma areal nyodlas (för sådd) under våren innevarande år, 40,000 hektar under hösten 1918 och våren 1919, 30,000 hektar under hösten 1919 och våren 1920 samt 20,000 hektar under hösten 1920 och våren 1921 och vid antagande, att odlingsbidraget utgår med ett belopp något understigande maximibeloppet eller exempelvis genomsnittligen med 200 kronor per hektar under vardera av de bägge första odlingsperioderna samt resp. 150 och 100 kronor per hektar under vardera av de bägge sista odlingsperioderna, skulle bidragens sammanlagda belopp utgöra:

Våren 1918	10,000 hektar	å	200 kronor	2,000,000 kronor.
Hösten 1918—våren 1919	40,000	»	»	8,000,000 »
Hösten 1919—våren 1920	30,000	»	»	4,500,000 »
Hösten 1920—våren 1921	20,000	»	»	2,000,000 »

Summa 16,500,000 kronor.

Med hänsyn till den begränsade arbetskraft, som kan påräknas, och andra omständigheter torde den ovan angivna arealen vara den högsta, som kan påräknas odlad inom ifrågavarande tidrymd.

Som nämnt bör även lämnas bidrag till förbättrande av *betes- och ängsmarker*. Härför lämpa sig bäst de särskilt i mellersta Sverige rikligt förekommande hagmarkerna samt gräsbevuxna och för gräsväxt lämpliga skogsmarker. Vad som erfordras är i främsta rummet uthuggning och röjning samt kalkning. Röjningen torde vid nu rådande höga bränslepriser lämnas en ersättning, som i det närmaste svarar mot kostnaderna för detta arbete, vadan utgifterna förnämligast betingas av kostnaderna för kalkens anskaffning. Den minsta kalkmängd, som erfordras, torde med hänsyn till behovet av att förbättring hastigt sker å största möjliga areal, kunna sättas så lågt som 1,500 kilogram släckt kalk per hektar. Rörande kalkpriset må nämnas, att enligt inhämtad uppgift bränd kalk till våren kan erhållas från kalkbruk i Västergötland till ett pris av 2 kronor per hektoliter.

Bland övriga arbeten, som kunna komma i fråga vid förbättring av betesmarker, må nämnas enklare vattenavledningsarbeten, inhägnad, insåning och gödsling, varvid lämpligen kan användas kompostgödsel, i vilket fall kostnaderna kunna hållas inom mycket måttliga gränser. Att under nu rådande brist på vanliga gödselmedel använda dylika till betesmarkerna på åkerns bekostnad, bör givetvis i regel icke förekomma.

Såsom villkor för erhållande av bidrag till förbättring av betes- och ängsmarker synes böra i första rummet uppställas, att marken i fråga blivit besiktigad, uppröjd på lämpligt sätt och, då så erfordras, tillförd en kalkmängd på minst 1,500 kilogram per hektar. Bland övriga villkor, som kunna ifrågakomma, må nämnas, att marken inhägnats, så att den på bästa sätt kan utnyttjas till bete. att kalken spritts å lämplig tid (hösten eller eljest å frusen barmark eller snötäckt ofrusen mark, men icke efter det vegetationsperioden tagit sin början), att efterhuggning å

stubbar (skottslätter) verkställes minst tvenne gånger årligen under 2 år, att gödsel från betande djur utsprides å marken m. m.

Viss maximiareal å egendomen i fråga bör icke fordras.

Bidraget synes i förhållande till kostnaderna böra bestämmas efter liknande grunder som bidraget till odlingsföretag å fastmarksjord samt myr- och torvjord ävensom torrläggning av sidlänta ångar. Lämpligast synes vara, att bidraget bestämmes till resp. 40, 30 och 20 procent av de godkända kostnaderna, allteftersom förbättringsarbetet utförts under vart och ett av åren 1918, 1919 och 1920. På grund av de betydligt mindre kostnaderna för här ifrågavarande arbeten synes maximibeloppet kunna sättas avsevärt lägre än vid egentliga odlingsföretag, nämligen till resp. 80, 60 och 40 kronor per hektar.

Under förutsättning att 30,000 hektar betesmarker iordningsställas under vartdera av åren 1918 och 1919 samt 20,000 hektar under 1920 och vid antagande, att bidraget utgår med ett genomsnittligt belopp av resp. 60, 45 och 30 kronor per hektar under vart och ett av nyssnämnda år skulle bidragens sammanlagda belopp utgöra

år 1918	1,800,000 kronor.
» 1919	1,350,000 »
» 1920	600,000 »

Summa 3,750,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får kommittén hemställa, att genom proposition till innevarande års riksdag måtte utverkas medgivande till att för främjande av nyodlingar under åren 1918—1921 måtte ställas till förfogande att utgå enligt de grunder, som ovan angivits,

dels ett belopp av 16,500,000 kronor såsom bidrag till odlingsföretag å fastmarksjord samt å myr- och torvjord ävensom till torrläggning av sidlänta ångsmarker,

dels ett belopp av 3,750,000 kronor såsom bidrag till förbättrande av betes- och ångsmarker.»

Till följd av remiss har lantbruksstyrelsen avgivit utlåtande häröver den 13 februari 1918 och därvid yttrat följande:

Lantbruksstyrelsen.

»Under de gångna krigsåren vunnit erfarenhet har tydligt lagt i dagen den stora vikten och betydelsen av att verksamma åtgärder såväl av statsmyndigheterna som av enskilda jordbrukare vidtagas, för att vårt land genom ökad produktion av livsfrönödenheter och fodermedel snarast möjligt måtte i vida mindre grad än nu år fallet bli beroende av utländsk tillförsel. Såsom en synnerligen verksam åtgärd i dylik riktning kan tvevelsutän under normala förhållanden produktionskommitténs föreliggande förslag betraktas. Enligt lantbruksstyrelsens mening torde emellertid kommittén, då hänsyn — såsom sig bör — tages till för närvarande rådande förhållanden, i väsentlig grad hava överskattat den föreslagna åtgärdens verkningar. Den mycket kända, med varje dag allt svårare foderbrist, under vilken vårt jordbruk nu arbetar, har framtvingat en reducering även av dragarnas antal till det minsta möjliga, och det skick, vari dessa för närvarande i allmänhet befinna sig, är sådant, att man så gott som överallt i landet med skäl kan befara, att ett fullt

tillfredsställande vårbruk icke med dem skall kunna utföras. Att under sådana förhållanden genom fördelaktiga erbjudanden locka till användande av dragkraften på alltid i hög grad arbetskrävande och ansträngande nyodlingar kan lätt få till följd en otillfredsställande och otillräcklig brukning av den gamla åkerjorden, vars produktionsförmåga därigenom kan bliva mer eller mindre nedsatt. Hänsyn torde härvid böra tagas jämväl till den rådande bristen på artificiella gödselmedel, vilken brist bör och även torde komma att verka hämmande på nyodlingar i större utsträckning. Utan tillgång till artificiella gödselmedel lär säkerligen mången nyodling komma att lämna mycket ringa avkastning; ifrågasättas kan ock, om icke de jämförelsevis obetydliga kvantiteter dylika gödselmedel, som kunna anskaffas, finna sin bästa användning på den gamla åkerjorden, detta i all synnerhet som den naturliga gödsels värde på grund av olämplig och otillräcklig utfodring nu torde vara vida mindre än under vanliga förhållanden.

Då anledning finnes befara, att kännbar foder- och gödselbrist kommer att råda jämväl under närmast följande år, synes det lantbruksstyrelsen ej endast att ringa utsikt finnes till åstadkommande av nyodlingar i tillnärmelsevis den av produktionskommittén angivna utsträckningen, utan ock att nyodlingar i dylik skala för närvarande lätt kunna verka till skada för vidmakthållandet av produktionen från den gamla åkerjorden.

Då lantbruksstyrelsen detta oaktat anser sig böra tillstyrka den av produktionskommittén gjorda framställningen, sker detta på den grund, att de i framställningen föreslagna åtgärderna givetvis i mycket hög grad böra underlätta och befördra de nyodlingar, som här och var i vårt land säkerligen kunna, även under nu rådande förhållanden, med fördel verkställas, och som snarast möjligt böra komma till utförande.

Mot storleken av den av kommittén föreslagna odlingshjälpen har lantbruksstyrelsen icke något att erinra. Enligt styrelsens mening är detta statsbidrag icke så stort, att det kan komma att under för odlingens verkställande mindre gynnsamma förhållanden i särskilt hög grad verka lockande. Odlingskostnaderna torde nämligen under de gångna åren ha stigit med i det närmaste det belopp, som nu i genomsnitt föreslås att utgå såsom statsbidrag; och då varje nyodling i större utsträckning i regel torde kräva även större utrymme i byggnader, kommer tvivelsutan den vida större stegringen i byggnadskostnaderna att mana jordbrukarna att med försiktighet och klok urskiljning nu verkställa mera omfattande nyodlingar.

Beträffande de odlingsföretag, som böra komma i åtnjutande av odlingshjälp, har kommittén såsom sin mening uttalat, att större vattenavledningsföretag och därav beroende odlingar icke syntes i detta sammanhang böra komma i betraktande, då för dessas understödjande finnes att tillgå odlingslånefonden samt avdikningsanslagen. Denna kommitténs mening kan lantbruksstyrelsen icke dela under annan förutsättning än att därvid fogas den förklaring, att odlingshjälp av ifrågavarande slag dock ej må förvägras till odling av mark, som förbättrats genom fullbordat och behörigen godkänt vattenavlednings- och avdikningsarbete, till vars utförande statsunderstöd erhållits från odlingslånefond eller avdikningsanslag. Då, såsom bekant torde vara, varken från odlingslånefonden eller från de båda avdikningsanslagen något som helst bidrag kan erhållas till odling av vid dylika företag vunnen mark, synes det lantbruksstyrelsen, att dessa marker, på vilkas avdikning staten redan offrat betydliga belopp och vilkas odling redan på förhand är avsedd att verkställas under de närmaste

åren, nu i främsta rummet borde genom statens här ifrågasatta ingripande bringas under kultur. Genom redan utförd avdikning föreligga här de största möjligheterna att få odlingen verkställd, och större sammanhängande arealer åker torde i många fall här vara att vinna. Någon anledning att, såsom produktionskommittén föreslår, ställa här omförmälda företag i en sämre ställning än andra odlingsföretag synes lantbruksstyrelsen icke föreligga. Vägande skäl torde tvärtom kunna anföras för att i här ifrågavarande hänseende söka bereda dem särskilda fördelar.

Såsom en grundläggande princip för sitt förslag framhåller kommittén, att statsbidraget måste stå i visst förhållande till den på odlingsarbetet nedlagda kostnaden. Bestämdes bidraget till visst belopp per hektar, skulle detta — såsom kommittén vidare påpekar — medföra, att odlingsföretag, som krävde minsta kostnader, bleve oskäligt gynnade på andra företags bekostnad.

Ett fasthållande vid nämnda princip måste givetvis, såsom kommittén även betonar, betecknas såsom det enda med rättvisan fullt överensstämmande. Lantbruksstyrelsen anser sig dock detta oaktat i detta sammanhang för sin del böra framhålla, att det under de säregna och onormala förhållanden, under vilka vi nu leva, och med nu rådande för jordbrukets drift otillräcklig tillgång till dragare och annan arbetskraft, med skäl torde kunna ifrågasättas, huruvida icke målet för statens ingripande i här föreliggande fall borde i första hand vara att med minsta möjliga arbetskraft söka få så stor areal som möjligt nyodlad. Detta mål uppnås tvivelsutan säkrast genom att icke alltför strängt vidhålla ovan angivna, under normala förhållanden enda riktiga princip utan i dess ställe genom att bereda den, som har att tillgå lätt odlad jord, särskild fördel söka förmå i främsta rummet honom att nu nedlägga arbete och kostnader på utförbara, för produktionens utökande erforderliga, alltid önskvärda nyodlingar.

Ledningen av här föreslagna åtgärder för främjandet av nyodlingsarbetet m. m. skulle, enligt kommitténs förslag, tillkomma dels på kommunalstämma valda odlingsnämnder, en i varje landskommun, dels av hushållningssällskapens förvaltningsutskott utsedda odlingsråd, ett för varje hushållningssällskaps område, dels slutligen en för hela riket gemensam odlingskommitté, sammansatt av utav Eders Kungl. Maj:ts, lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen utsedda ledamöter. Då det sökta statsbidraget icke överstiger 200 kronor, skulle odlingsnämnden äga att därom besluta, medan det däremot skulle tillkomma vederbörande odlingsråd att fatta beslut om beviljande av bidrag å högre belopp än 200 kronor.

Då kommittén sålunda föreslår, att handhavandet och fördelningen av hela här begärda statsanslag, 20,250,000 kronor, helt och uteslutande måtte överlämnas åt lokala korporationer, på vilkas sammansättning någon ansvarig statsmyndighet icke är i tillfälle att utöva något som helst inflytande, torde orsaken därtill vara att söka i en strävan hos kommittén att åstadkomma största möjliga snabbhet och enkelhet vid ifrågavarande ärendens handläggning. Det synes emellertid lantbruksstyrelsen, att detta önskemål på fullt nöjaktigt sätt skulle kunna uppnås, om här omförmälda fördelning av statsmedlen uppdroges — i stället för åt respektive odlingsnämnder och odlingsråd — åt odlingsråden och odlingskommittén. Lantbruksstyrelsen anser denna förändring vara så mycket mer av behovet påkallad, som det enligt lantbruksstyrelsens mening finnes anledning befara, att det mångstädes kommer att visa sig förenat med stora svårigheter att till ledamöter, särskilt av odlingsnämnderna, erhålla för uppdraget fullt kvalificerade personer. Därtill

kommer, att det säkerligen för odlingskommittén och dess verksamhet skulle vara av värde och till gagn, om densamma bleve satt i tillfälle att genom prövning av inkomna ansökningar bilda sig en klar föreställning om och mera ingående kunna följa de genom de anvisade statsmedlen uppnådda resultat. Genom den föreslagna förändringen skulle ock mera enhetliga principer komma att tillämpas vid beviljandet av statsbidragen och en jämnare fördelning av statsanslaget åstadkommas.

I fråga om utbetalandet av beviljat statsbidrag hava kommitterade föreslagit, att två tredjedelar av detsamma skall, utan att säkerhet därför behöver ställas, utbetalas under arbetets fortgång och i mån av nedlagda odlingskostnader. Återstående tredjedelen skulle av odlaren utbetalkas efter verkställd slutavsyning, därvid dock denna tredjedel, därest odlingsarbetet icke blivit inom föreskriven tid på tillfredsställande sätt utfört, skulle kunna innehållas. I dessa onekligen fördelaktiga villkor synes det lantbruksstyrelsen, att åtminstone den skärpningen borde vidtagas, att förbindelse avfordras odlaren att under sistnämnda förutsättning återbetala de uppburna två tredjedelarna av bidraget.

Att, såsom kommittén jämväl föreslår, uppdraga åt odlingsrådet att förordna lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent eller dylik att vid förefallande behov biträda rådet skulle tvivelsutan medföra olägenheter och förvecklingar, som böra undvikas. Framställning om dylikt förordnande torde av odlingsrådet böra göras hos den myndighet eller korporation, under vilken vederbörande tjänsteman närmast sorterar.

I anslutning till det sålunda anförda får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kunql. Maj:t vid vidtagande av de åtgärder, som påkallas för genomförande av produktionskommitténs här föreliggande förslag, måtte taga hänsyn till lantbruksstyrelsens här ovan gjorda anmärkningar.»

Reservation. Ledamoten av lantbruksstyrelsen, byråchefen Egerström har i avgiven reservation anført:

»Under nuvarande kristid böra i regel inga nyodlingar eller ens täckdikningar företagas. Lantbruket lider nämligen brist på utsäde, gödsel, dragare, arbetskraft. Ingen praktisk jordbrukare läser heller — annat än i gynnsamma undantagsfall. varom här icke kan vara fråga, då lantmannen i dessa även under nuvarande förhållanden kan utan statsbidrag utföra arbetet — för närvarande slå sig på dylikt, även om sådana fördelar bjudas, som i det föreliggande förslaget. Skulle han göra detta, riskerade han, att den öppna jord, han brukar, bleve vanskött. Från denna kommer i sådan händelse arbetskraften, dragarna, gödseln, utsädet att tagas. Inkomsterna bleve mindre och utgifterna större. Det är sålunda icke att befara, att jordbrukaren skall under nuvarande förhållanden låta sig lockas till nyodling eller täckdikning.

Men om och i den mån detta skedde, skulle en verklig fara för folkförsörjningen under kristiden eller den tid, som i förslaget avses, uppstå.

Vad först täckdikningen beträffar, så visar erfarenheten, att den råa jord, som upptages ur täckdikena och avloppsgravarna samt utbredes å åkern, under de första åren försämrar jorden och att först sedan den nyupptagna jorden efter fortsatt brukning och gödsling hunnit assimileras med den övriga jorden, åkern bliver så god som förut och sedermera mera givande. Likaså är det av fara att under nuvarande osäkra arbetsförhållanden täckdika jorden, då det mycket väl kan hända, att den för täckdikningen använda tillfälliga arbetskraften lockad av andra för-

tjänster eller av andra orsaker, lämnar arbetsplatsen, innan täckdikningen är fullbordad och därigenom gör det omöjligt för jordbrukaren att få den ifrågavarande jorden färdig till sådden. Dragarna måste också tagas från andra arbeten för att köra ut täckdikningsjorden och planera fälten. Härigenom kan skördens bärgning äventyras, slåttern och inkörningen av grödan försenas.

Beträffande nyodlingen gäller i tillämpliga delar alldeles detsamma, endast i mycket högre grad.

Nu kan häremot invändas, att sådant kan hända även under normala förhållanden, men sannolikheten att dessa följer skola inträffa är då mycket mindre och misslyckandet av åtgärderna också mycket mindre ödesdigert för land och folk. Täckdikningar och nyodlingar kunna vara nyttiga åtgärder, men höra icke till sådana tider, som de nuvarande. De verka långsamt.

De föreslagna åtgärderna skulle således icke bidra att under kristiden höja lantbrukets produktionsförmåga utan tvärtom leda till verkliga vådor för folkförsörjningen.

Härtill kommer, att staten, genom att skänka bort pengar till dylika åtgärder — vilka icke äro jämförliga med premielånen åt mindre jordbrukare — slår in på en mycket farlig väg. Den vänjer den idoga jordbrukaren att lita på annat än sig själv och nedsätter därigenom hans energi, mod och handlingskraft. Han vänjer sig vid tanken att vara en understödstagare. Onödigt är statsbidraget i ovan nämnda fall, och även onödigt vid hag- och betesmarkernas upphjälpande. När sådana åtgärder böra vidtagas, kan detta ske all statshjälp förutan. Genom onödiga statsbidrag demoraliseras lantmannen.

På grund av dessa skäl anser jag, att lantbruksstyrelsen bort på det kraftigaste avstyrka vidtagande av varje åtgärd med anledning av det föreliggande förslaget.»

Jag har förut i dag hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för inrättande i samtliga landskommuner av odlingsnämnder och i samtliga hushållningssällskapsområden av odlingsråd ävensom att Kungl. Maj:t måtte för dessa organisationer jämte en central statens odlingskommitté begära anslag av riksdagen. Dessa mina framställningar har Eders Kungl. Maj:t bifallit.

*Departements-
chefen.*

Produktionskommitténs nu ifrågavarande framställning avser att med anlitan av sagda organisation vidtaga åtgärder efter en i stort anlagd plan för att befordra nyodling av därtill tjänlig jord och att förbättra betes- och ängsmarkerna. Framställningen är föranledd av de nuvarande brydsamma förhållandena, då landet är hänvisat att för livsmedelsbehovets täckande så gott som uteslutande lita till sina egna resurser. Den bör ock bedömas ur denna synpunkt. Åtgärder, som under normala förhållanden skulle icke blott synts överflödiga utan till och med kunnat giva anledning till befogade anmärkningar, bliva nu berättigade, ja nödvändiga. Tillgodoseendet av folkets omedelbara behov av livsmedel under nuvarande kristid är nu lantbrukets ojämförligt

viktigaste uppgift och när för denna uppgifts fyllande kräves statens kraftigt understödjande bistånd, måste principiella betänkligheter vika.

Om jag sålunda finner mig böra i huvudsak biträda det nu framlagda förslaget, är det likväl naturligt, att vid tillämpningen av det samma de vägande erinringar böra beaktas, vilka anförts av lantbruksstyrelsen i fråga om faran av att för nyodlingars skull försumma att på bästa möjliga sätt bruka den jord, som redan är under kultur. Såsom styrelsen framhåller kunde nämligen vid sådant förfarande situationen lätt bliva försämrad i stället för förbättrad. Nyodlingar böra därför icke uppmuntras kritiklöst utan endast där den på dem nedlagda arbetskraften, gödseln, utsädet m. m. befinnas komma till för landet under nuvarande förhållanden verkligt gagnelig användning.

Beträffande det framlagda förslaget vill jag framhålla, att de från det allmännas sida hittills vidtagna åtgöranden, som syfta till att befordra nyodling och jordförbättring, naturligtvis böra äga bestånd och fortfarande verka jämsides med den nya anordningen, dock med iakttagande att samma arbetskostnader m. m. naturligtvis icke få läggas till grund för statsbidrag från bägge hållen, så att dubbelt understöd erhålles. Däremot anser jag lika med lantbruksstyrelsen att, när avdikningsanslag eller odlingslån erhållits för torrläggning av jord, detta icke bör utgöra hinder för att till jordens *odling*, vartill kostnad icke tagits i beräkning vid bestämmandet av anslaget eller lånets belopp, må kunna utgå odlingsunderstöd i nu ifrågasatt ordning. Jag anser lika med styrelsen detta just vara i hög grad lämpligt, helst som dessa torrlagda marker torde vara de allra mest fördelaktiga jordar för en hastig uppodling, som nu stå till buds. Huruvida på något sätt särskilda fördelar må, såsom lantbruksstyrelsen ifrågasatt, beredas för odling av dylik jord, torde böra bli föremål för närmare övervägande.

Då ändamålet med de föreslagna åtgärderna är att söka hastigt utöka landets åkerjord och förbättra dess betes- och ängsmarker, finner jag kommitténs ståndpunkt, att någon maximistorlek för den jordbruksegendom, som må komma i åtnjutande av bidrag, ej bör föreskrivas, vara av omständigheterna påkallad.

Vad kommittén föreslagit i fråga om storleken av odlings- och jordförbättringsbidraget i förhållande till de å arbetet nedlagda kostnaderna och de särskilda odlingsperioderna, biträder jag. Lantbruksstyrelsens erinran, att statsmedlen böra användas främst i syfte att få så stor areal jord som möjligt nyodlad och att de därför böra i första hand utgå till den mest lättodlade jordens uppodling, synes visserligen grunda sig på ett riktigt betraktelsesätt, men lär i tillämpningen bliva

svår att iakttaga. Ifall någon särskild bestämmelse i sagda syfte vid närmare övervägande finnes leda till målet, torde den emellertid böra föreskrivas. Man torde dock i regel kunna förutsätta att, då jordbrukaren själv i varje fall skall vidkännas en stor del av odlingskostnaden, växlande mellan 40 och 70 procent, han av egen drift främst tager itu med den mest lättodlade och bördigaste jorden.

Jag vill framhålla, att vad nyodlingen beträffar kommittén föreslagit, att den nyodlade marken skulle å de angivna tiderna besås med säd till mogen skörd eller användas till odling av potatis. Andra grödor skulle alltså icke godkännas. Detta finner jag riktigt. Även den av kommittén omförmälda torrläggningen av sidlänta ängsmarker bör följas av markens odlande till åker, vilket enligt vad jag inhämtat, varit kommitténs avsikt, enär eljest någon sådd å sådan mark vid viss tid icke kunnat läggas till grund för bestämmande av statsbidragets storlek. Till sådan torrläggning av mark, som kräver en mera omfattande och dyrbar avdikning, bör bidrag från detta anslag ej utgå, varemot den dikning, som tillhör själva odlingsarbetet, naturligtvis bör kunna tagas i beräkning.

Kommitténs förslag beträffande förfaringssättet vid besiktning av odlingsjord och bestämmandet av odlingsbidrag synes mig i allt väsentligt ägnat att böra godkännas. Med anledning av lantbruksstyrelsens erinran synes dock biträde av lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent m. fl. böra rekvireras i den härför gällande ordning och odlingsråden icke tilläggas befogenhet att för ändamålet förordna dem.

Då det är nödvändigt, att ärenden av ifrågavarande slag avgöras med största skyndsamhet, helst så att säga på stående fot vid odlingsjordens besiktning, kan jag icke biträda lantbruksstyrelsens förslag att förlägga beslutanderätten om bidrag å mindre belopp till odlingsråden. Styrelsens förslag att överflytta beslutanderätten rörande bidrag å större belopp till den centrala odlingskommittén, vilken anordning skulle medföra omgång och tidsutdräkt, anser jag mig ej heller kunna biträda. Jag håller före, att man kan hysa det förtroendet för de lokala corporationerna, att de skola lägga sig vinn om, att statsmedlen få ändamålsenlig användning och att kostnaderna icke upptagas till högre belopp, än som äro skäligen. Det bör för övrigt erinras, att enligt förslaget inspektion från odlingsrådets sida skall anordnas samt slutlig avsyning av arbetet alltid ske.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag förbindelse böra avfordras odlaren att, därest arbetet finnes icke vara inom föreskriven tid utfört på tillfredsställande sätt, återbetala de uppburna två tredjedelarna av bidraget. Säkerhet härför torde dock icke behöva ställas. Det torde

böra tillkomma odlingsrådet att, när skäl därtill föreligga, medgiva högst ett års förlängning i den för odlingens fullgörande föreskrivna tiden, varvid bidraget skall jämkas till det procenttal, som är tillämpligt för den nya tiden.

I övrigt biträder jag kommitténs förslag, dock under betonande att vid utfärdandet av närmare bestämmelser avvikelser i enskildheter måhända kunna finnas böra ske liksom även tillägg göras.

Kommittén har föreslagit, att de för hela perioden 1918—1921 såsom behöfliga beräknade beloppen nu skulle begäras av riksdagen. Detta synes mig icke nödigt. Det torde, särskilt i betraktande av beloppens storlek och ovissheten hur förhållandena under kommande år skola gestalta sig, för närvarande vara tillräckligt att bereda medel för de nyodlingar, som besås under åren 1918 och 1919 samt de ängs- och betesmarksförbättringar, som ske under samma år. Ehuru jag liksom lantbruksstyrelsen är benägen att antaga, att arealerna och till följd därav bidragsbeloppen näppeligen komma att uppgå till de av kommittén angivna, vill jag dock icke för nyssnämnda bägge år ifrågasätta någon nedsättning i de av kommittén beräknade beloppen. Till odlingsbidrag under år 1918 torde böra beräknas dels 2 miljoner kronor för våren och dels förslagsvis 5 miljoner kronor för odling till höstsädd samt för under året utfört arbete till odling för sädd våren 1919, tillhoppa 7 miljoner. För år 1919 skulle krävas för våren 3 miljoner och för hösten förslagsvis likaledes 3 miljoner, tillhoppa 6 miljoner kronor. Härtill komma de för ängs- och betesmarksförbättringar beräknade belopp av 1,800,000 kronor för år 1918 och 1,350,000 kronor för år 1919. Anslagen böra med hänsyn till sättet för utbetalningarna av bidragen erhålla reservationsanslags natur. De torde vara så rikligt tilltagna, att överskridande icke är att befara. En sådan eventualitet bör i allt fall förebyggas genom därtill ägnade föreskrifter vid utfärdandet av bestämmelser om bidrag från anslaget.

Dessa belopp överstiga vad år 1918 beträffar högst väsentligt det i tilläggsstaten för nämnda år beräknade beloppet. För år 1919 har överhuvud ej något belopp för ifrågavarande ändamål beräknats i budgeten. Vid samråd med chefen för finansdepartementet har jag emellertid inhämtat, att, på sätt av honom, i händelse av bifall till förevarande anslagskrav, kommer att framdeles under riksdagens lopp närmare angivas, hinder ur budgetssynpunkt ej synes honom föreligga mot att å riksstaten uppföra de nu avsedda anslagen.

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen

att för beredande av bidrag i huvudsaklig överensstämmelse med de av mig nu tillstyrkta grunder till odlingsföretag å fastmarksjord, myr- och torvjord samt sidlänta ängsmarker ävensom till förbättrande av betes- och ängsmarker anvisa under nionde huvudtiteln

dels å tilläggsstat för år 1918 ett reservations-	
anslag av	kronor 8,800,000,
dels ock å extra stat för år 1919 ett reservations-	
anslag av	» 7,350,000.

Till vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter förenade sig, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade, att proposition i ämnet skulle med den lydelse bil. — vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.